

Gerard van Roon, *Macht en gewoonte in het Delftse stadsbestuur (1672-1702)* (Dissertatie Universiteit Leiden 2014; Delft: Eburon, 2014, 432 pp., ISBN 978 90 5972 816 5).

Voor archiefvorschers heb ik een zwak, en dus ook voor Gerard van Roon. Van Roons liefde voor het ‘handwerk’, en voor het tijdvak waarin zich zijn onderzoek naar het Delftse stadsbestuur afspeelt, komt haast op elke bladzijde van zijn proefschrift tot uitdrukking. Daarin schuilt natuurlijk ook een gevaar. Alvorens dit te verduidelijken, richt ik de aandacht eerst op de inhoud van het boek.

Het stadsbestuur van Delft bestond ten tijde van de Republiek uit drie bestuurscolleges: de heren van de wet (of magistraat, bestaande uit schout, burgemeesters, schepenen, pensionaris en secretarissen), burgemeesters (4) en de veertigraad. Een structuur die we, met nuanceverschillen, ook terugvinden in de andere Hollandse steden. Van Roon kiest ervoor de periode 1672-1702 te bestuderen, het tijdvak van stadhouder-(en later ook)koning Willem III. Zijn doel is het blootleggen van de werkwijze van de drie colleges op een zeer praktisch niveau. Daartoe bestudeerde hij hun resoluties – van de heren van de wet vanwege de omvang in vijf steekproefjaren, van de burgemeesters in 22 van de 31 jaar – en particuliere notulen, stadsrekeningen, keurboeken, correspondentie, eed- en benoemingsregisters en enkele contemporaine beschrijvingen van het stadsbestuur. Terecht stelt Van Roon dat dergelijk onderzoek nog weinig ondernomen is. De bestaande literatuur over stadsbesturen tijdens de Republiek richt zich veelal op de relatie met de stedelijke samenleving of op prosopografisch onderzoek naar de bestuurders.

Op grond van zijn onderzoek komt Van Roon tot een afbakening van de werkerreinen van de drie colleges: de heren van de wet zorgden voor wetgeving en handhaving van wetten en regels, de burgemeesters beheerden de stedelijke bezittingen en financiën, en de veertigraad verdeelde bestuursfuncties en nam besluiten over belangrijke zaken voor de stad. Zoals in andere Hollandse steden vervulden de burgemeesters een spilfunctie, omdat zij van alle drie de colleges deel uitmaakten. Delft zou zelfs samen met Amsterdam de stad zijn geweest waar de macht van de burgemeesters het grootst was, volgens de Delftse veertigraad Pieter Halling. Van Roon concludeert dat de zeggenschap van de Delftse burgemeesters in het onderzochte tijdvak inderdaad aanzienlijk was, maar ziet ook begrenzingsen;

over echt belangrijke zaken voor de stad moest de veertigraad als geheel geraadpleegd worden. Een verschuiving van bevoegdheden in de richting van de burgemeesters neemt hij gedurende het onderzochte tijdvak niet waar. Aan vergelijkingen met andere steden waagt Van Roon zich niet uitvoerig, met het argument dat hiernaar elders nog te weinig onderzoek is verricht. Niettemin is het opvallend dat de auteur geen melding maakt van de bevindingen van Guido de Bruin, die in zijn *Geheimhouding en verraad* op basis van steekproeven in de bestuurlijke archieven van Hollandse steden concludeerde dat zich overal, maar in verschillende mate, een afscheiding aftekende tussen de groep van burgemeesters en oud-burgemeesters aan de ene, en de overige raadsleden aan de andere kant.

Interessant is ook Van Roons waarneming dat besluiten over interne stedelijke zaken voor een belangrijk deel werden genomen naar aanleiding van rekesten van individuele burgers of instellingen: bij de heren van de wet voor ongeveer de helft, bij de burgemeesters voor een kwart. Aan de veertigraad konden geen directe verzoeken worden gericht. De afstand tussen stadsbestuurders en de bevolking was dus, in elk geval in dit opzicht, vrij klein. Dat de stadsbevolking ook buiten tijden van crisis niet zonder invloed was, was al bekend, maar Van Roon biedt nu een duidelijke cijfermatige onderbouwing. Ook komt hieruit duidelijk naar voren – en ook dat is geen nieuw inzicht, maar nu wel goed onderbouwd – dat er nauwelijks sprake was van beleid in moderne zin, ofwel van een ‘continue zoektocht naar verbetering van processen en procedures’. Bestuurders reageerden op verzoeken en problemen en daaruit konden algemene regelingen voortvloeien, maar het zicht op de langere termijn was beperkt. Eerder keken zij terug, en namen besluiten op grond van precedenten. Het belang van precedentwerking blijkt zeer duidelijk uit het feit dat soms expliciet vermeld werd dat een bepaald besluit ‘niet in consequentie’ kon worden getrokken. Men wist maar al te goed dat rekestranten zich op precedenten zouden beroepen.

Al deze waarnemingen zijn waardevol en adequaat, en dragen bij tot de kennis van de werking van stadsbesturen in de Republiek. Althans van dat van Delft, want zoals de auteur zelf zegt, is er voor andere steden nog veel werk te verrichten vooraleer kan worden vergeleken.

Niettemin is er een aantal kritische kanttekeningen mogelijk bij de door Van Roon gehanteerde methode. Zo valt op dat de rol van individuele stadsbestuurders grotendeels verborgen blijft. Van Roon verantwoordt dat door te zeggen dat hij zich richt op de werking van het bestuur als zodanig, en niet op de regenten als individu of als groep, en ook niet op zaken als corruptie, patronage of activiteiten die bijvoorbeeld stedelijke instellingen ondernamen om overheidsbeleid te beïnvloeden. Maar is dit terecht? Deze methode maakt dat er naar mijn mening uit het boek een iets te rooskleurig beeld oprijst van het bestuur van de stad: stadsbestuurders die dicht bij de bevolking stonden en besluiten die werden genomen op basis van argumenten (98). Slechts bij het welbekende gesteggel rond ambtsbegeving

zien we duidelijk de rol van persoonlijke en groepsbelangen. Maar zouden die in de ‘normale’ besluitvorming nooit een rol hebben gespeeld? Weliswaar kan men uit de resoluties weinig tot niets opmaken over de achterliggende discussies, maar meer onderzoek naar de personen zelf in combinatie met concrete besluitvorming zou hierover wellicht meer aan het licht kunnen brengen. Ook zou een analyse van de groep van burgemeesters kunnen bijdragen aan de beantwoording van de bovengenoemde vraag in hoeverre deze groep beschouwd kan worden als een kerngroep die de macht in Delft monopoliseerde.

Een ander kritiekpunt is de leesbaarheid van het boek. En dan kom ik terug op het bovenvermelde gevaar. Van Roon gebruikt zoveel voorbeelden, dat het soms lijkt alsof hij de verleiding niet heeft kunnen weerstaan alles wat hij tegenkwam in het archief ook een plaatsje in het boek te gunnen. De analyse van het materiaal gaat daardoor vaak schuil achter een muur van voorbeelden. Het boek had naar mijn smaak best honderd pagina's dunner gekund, en had daardoor aan kracht gewonnen. Ook het gebruik van vetgedrukte kopjes voor bijna elke alinea bevordert de leesbaarheid niet. Het geheel oogt onrustig en het betoog komt daardoor vaak over als een opsomming van feiten in plaats van als een lopend verhaal.

Wat blijft staan is bewondering voor het werk dat Van Roon heeft verzet. Zijn proefschrift voegt heel wat toe aan onze kennis over het Delftse stadsbestuur, en biedt een uitstekende basis voor vergelijking met andere stadsbesturen in de Republiek.

Ronald Sluijter, Huygens ING – KNAW